

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

**31.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
2. CİLT**

25-29 MAYIS 2009
DENİZLİ

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayın No:3249-2
Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù Yayın No:141-2

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Dr. Haydar DÖNMEZ

Candaş KESKİN

Kapak ve Uygulama

Necdet ÇELİKTAŞ

ISSN: 1017-7655

Kapak Fotođrafı: *Roland R.R. SMITH*

“Sebasteion Anastylosisi – Aphrodisias, 2008”

Not : Kazı raporları, dil ve yazım açısından Klâsik Filolog Dr. Haydar Dönmez tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

İsmail Aygöl Ofset Matbaacılık
San. Tic. Ltd. Şti.
ANKARA-2010

İÇİNDEKİLER

Numan TUNA, Nadire ATICI, İlham SAKARYA Burgaz Kazıları 2008 Yılı Çalışmaları	1
Mehmet KARAOSMANOĞLU Altintepe Urartu Kalesi 2008 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları	17
Halil TEKİN Hakemi Use (Diyarbakır) 2008 Yılı Kazıları.....	35
Nurettin KOÇHAN, Korkmaz MERAL Kyzikos 2008.....	51
Osman ERAVŞAR 2008 Alara Kazısı.....	63
Coşkun ÖZGÜNEL, Davut KAPLAN 2008 Gülpınar/Smintheion Kazı Çalışmaları (29.Yıl)	75
Fede BERTI 2008: Works of the Italian Archaeological Expedition at Iasos	91
Armağan ERKANAL, Nazlı ÇINARDALI KARAASLAN Panaztepe 2008 Yılı Çalışmaları	101
Sait BAŞARAN, F. Banu Uçar ÇAKAN, Gülder EMRE, Gülnur KURAP, Stefan KARWIESE Ramazan YILMAZ Enez (Ainos) 2008 Yılı Kazısı, Onarım-Koruma Çalışmaları.....	117
Andreas FURTWÄNGLER Didyma 2008	145
Ernst PERNICKA, Rüstem ASLAN, Peter JABLONKA 2008 Yılı Troia Kazı Sonuçları	165
Mevlüt ÜYÜMEZ, Özdemir KOÇAK, Ahmet İLASLI Dede Mezarı Nekropolü Kazıları 2008 Yılı Çalışmaları	183
Serdar AYBEK, Ali Kazım ÖZ, Aygün EKİN MERİÇ Metropolis 2008 Yılı Kazı Çalışmaları	195

KYZİKOS 2008

Nurettin KOÇHAN*
Korkmaz MERAL

Kyzikos antik kentinde 2008 yılı kazı çalışmaları 11 Temmuz - 13 Ağustos 2008 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir¹. Bakanlık temsilcisi olarak Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'ndan Arkeolog Lokman Kemaloğlu görev almıştır.

2008 yılı kazı çalışmaları esas olarak Hadrian Tapınağı'nda yoğunlaştırılmasına karşın, amfiteatrı ve limanlarda da çalışmalar yapılmıştır.

Hadrian tapınağı kazı çalışmaları: 2006 yılından itibaren tapınak alanında sürdürülen çalışmalar doğu ön kısımda kuzeye, güney yönde ise batıya doğru devam ettirilmiştir. 2008 yılı çalışmalarına tapınağın doğu ön kısmında H 1-4 açmalarından başlanmış ve kuzeye doğru K 1-5 açmalarının bir bölümüne (Çizim: 1; Resim: 1), güney uzun yönde ise 20 A-D açmalarından başlanmış ve batıya doğru 22 A-D açmalarının bir bölümüne kadar kazılmıştır (Çizim:

* Yrd. Doç.Dr. Nurettin KOÇHAN, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü 25240-Erzurum/TÜRKİYE.

Yrd. Doç. Dr. Korkmaz MERAL, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü 25240-Erzurum/TÜRKİYE.

1 Çalışmalara Yüksek Lisans Öğrencisi Ahmet Cüneydi HAS, Arş. Gör. Fevziye Güneş ve Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü öğrencilerinden Serdal Gündoğdu, Resul Sevim, Elif Yavuz, Kasım Eker, Mustafa Öztürk, Zehra Eminoğlu, Mikail Demirkol, Ferdi Dikici, Umut Tura, Yaşar Arlı, Adem Bülbül ve Selçuk Karaduman katılmıştır. Ayrıca bu yılki kazı çalışmalarına izin veren, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne, kazımızı destekleyen, Balıkesir Valiliği'ne, Erdek Belediye Başkanlığına, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'na, Bakanlık temsilcisi Lokman Kemaloğlu ve kazı ekibine teşekkür ederim.

1; Resim: 2). Bu açmalarda önceki yıllarda olduğu gibi² Orta Çağa ait aşırı tahribat görmüş kiremit ve küp mezarlar, tapınağın merdiven basamakları ile üst yapısına ait sade ve bezemeli mimarî parçaların yanı sıra frize işlenmiş olan insan ve hayvan figürlerinin vücutlarına ait parçalar da ele geçirilmiştir.

2007 yılı çalışmalarında tapınağın güney tarafında, dokuzuncu havalandırmadan batıya doğru devam eden bölümde, üst yapıya ait blokların düşmesi sonucu merdiven basamaklarının bir kısmının aşırı derecede tahribata uğradığı görülmüştü. Bu alandan batıya doğru devam eden 2008 çalışmaları sonucunda 20 D açmasında yer alması gereken onuncu havalandırma penceresinin tamamen tahribata uğradığı belirlendi. 21D açmasında ise havalandırma pencerelerinin on birincisi ortaya çıkarıldı (Resim: 2).

2008 Kazı sezonunda Hadrianus Tapınağı'ndaki çalışmalar sırasında yapıya ait çok sayıda eser bulundu. Güney uzun yönde 21 D açmasında 2.55x1.83x0.66 m ölçülerindeki blok üzerinde, yapraklardan oluşan kare çerçeve içinde boş silme ve boncuk dizinin oluşturduğu dairevî alanda kollarını yana açarak girlandları tutan ve arkadan verilmiş, ayak kısmı kırık bir çıplak kadın figürüne ait kabartma tespit edildi. Ayrıca bu bloğun orta kısmına ait olduğu anlaşılan ikinci parçada ise bir gül bezeğine (?) basan üç figürün ayak kısımları bulununca, bunun önceki parçaya ait olduğu ve bu kısımda girlandları tutan, biri önden diğeri arkadan olmak üzere münavebeli işlenmiş 6 figürün olması gerektiği anlaşılmıştır. Bu blok kesin olmamakla birlikte tapınağın sella duvarı ile sütunlar arasındaki pteroma kısmının tavanına ait olabileceğini düşündürüyor.

Bu sezon çalışmalarında sütunların ölçüleri hakkında daha sağlıklı bilgiler edinebileceğimiz parçalar da çıkarıldı. Güney uzun yöndeki çalışmalar sırasında çıkarılan ve sütunun üst bölümüne ait olduğunu düşündüğümüz üzerinde on civarında kenet yuvası bulunan tamburlardan birinin korunan yüksekliği 1.40 m, çapı ise 2.00 m. dir (Resim: 3). Buda kaidenin üzerine denk

2 N.Koçhan, K.Meral, H. Motor ve F. Güneş, "Kyzikos 2006 Yılı Kazısı" 29. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt (Ankara 2008) 12 vd.; N.Koçhan, K.Meral ve F. Güneş, "Kyzikos 2007 Yılı Kazıları" 30. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt (Ankara 2009) 165 Resim 7, 8.

gelen tamburların daha geniş olabileceklerini göstermektedir. Ayrıca bu kazı döneminde çıkarılan sütun parçası örneklerinden bazılarında vazo³ motifleri ayrıntılı işlenirken bir kısmı kabaca bırakılmıştır. Bu olasılıkla tapınağın ilk anda görülmeyen bazı kısımlarının işçilik yönünden tamamlanmadığını gösterebilir. Güney taraftaki çalışmalarda boyalı bezeme parçaları (Resim: 4) üzerine nar, gül bezek ve sarmal (?) motiflerinin işlendiği tavan kasetlerinin (Resim: 5) yanı sıra ortalama olarak 0.90 m. yüksekliğe, 1.30 m. genişliğe sahip dört adet de çörten bulundu (Resim: 6). Tapınağın güney tarafındaki çalışmalarda ortaya çıkarılan buluntulardan biri 0.45 m. derinliğindeki blok üzerinde 0.61 m. yüksekliğe ve 0.70 m. genişliğe sahip olan Nike (?) kanadıdır (Resim: 7). Bunun benzeri 2006 yılı çalışmaları sırasında tapınağın doğu ön tarafında bulunmuştu⁴. Kanadın çok az bir kısmı ele geçirildiği için sağlıklı değerlendirme yapma imkânı bulamamıştık. Ancak bulunan bu yeni örnekten hareketle onun da Nike kanadına ait parça olduğu anlaşıldı.

Tapınağın doğu ön cephesinde önceki yıllarda yapılan çalışmalarda kuzeye ve doğuya doğru devam ettiği anlaşılan mermer zemin döşemesinin, üst yapı yıkıldığında büyük ölçüde zarar gördüğü saptanmıştır. 2007 yılında çalışma alanını genişletmek ve doğu ön kısmın doğuya doğru nereye kadar devam ettiğini tespit etmek için alanın güneydoğu bölümünde çalışılmıştır. 2008 yılında da aynı alanda kuzeye doğru çalışmalar devam ettirildi (Resim: 1).

Doğu yöndeki çalışmalar sırasında J 3 - 4 ve K 3 - 4 açmalarında Cumhuriyet dönemine ait 3.30 m. çapında, 2.50 m. derinliğinde bir kireç kuyusu tespit edildi (Resim: 8). Çalışmalar sırasında kuyunun güney tarafında, J 2 - 4 açmalarında ve kuyuya 2.00 m. kala başlayan ve tapınağın ön yürüme zemininden itibaren yaklaşık 1.00 m. kalınlığında yanık alan ortaya çıkarıldı. Önümüzdeki kazı sezonunda kuyunun çevresi tamamen açıldığında daha sağlıklı sonuçlara ulaşacağımızı düşünüyoruz. Ancak önceki yıllarda ortaya

3 Benzer örnekler için bkz. R. Naumann, *Der Zeustempel zu Aizonai* (1979) 21, Tafel 53 c-f; A. Yaylalı ve diğ., "Kyzikos 1990 çalışmaları" *XIII. Kazı Sonuçları Toplantısı I* (Ankara 1992) 207, Resim 6'da selvi tomurcuğu olarak adlandırılmıştır.

4 29. N.Koçhan, K.Meral, H. Motor ve F. Güneş, "Kyzikos 2006 Yılı Kazısı" *29. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt* (Ankara 2008) 14.

çıkardığımız yangın katmanları⁵ ve bu geç dönem kireç kuyusu, Hadrianus Tapınağı alanının 20. yüzyılın ortalarına kadar tahrip edildiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Üzerine açık ve kapalı palmetin işlendiği 0.90 m. korunan yüksekliğe, 1.30 m. genişliğe sahip sima parçası (Resim: 9) ile üzerine sarmal ve akanthus yaprağının işlendiği konsol parçası (Resim: 10) ise tapınağın doğu ön tarafındaki çalışmalarda bulunan örneklerden birkaçını oluşturmaktadır⁶.

Doğu ön ve güney yöndeki çalışmaların yanı sıra tamamen ağaç ve dikenli çalılarla kaplı olan tapınak alanının temizleme çalışmalarına 2008 kazı sezonunda da devam edilmiş ve tapınağın oturduğu alt yapının daha kolay görülebilmesi sağlanmıştır. Bu temizlik çalışmalarına önümüzdeki kazı dönemlerinde tamamı temizleninceye kadar devam edilecektir (Resim: 11).

Amfiteatr'da temizlik çalışmaları: Amfiteatr, kentin kuzeyinde sur duvarlarının dışında, Belkıs ve Hamamlı Köyleri arasında, eski adı Kleite olan dere yatağında yer almaktadır. Halkın "Kaleler mevki" olarak adlandırdığı bu yapının birkaç tonozuna ait bazı ayaklar dışında diğer bölümleri tahribat görmüştür⁷.

Dıştan dışı 155 x 180 m. ölçülerinde, elips şeklinde olan amfiteatrın doğu ve batı yöndeki oturma basamaklarının alt kısımları toprağa, dere yatağından dolayı güney ve kuzey yönlerdeki ise güçlü ayakların taşıdığı tonozlar üzerine oturtulmuştur. Antik Dönemin önemli kentlerinden biri olan Kyzikos'ta, kalıntılarının bir kısmının ayakta olması nedeniyle, erken dönemden itibaren kente gelen seyyahların ilk dikkatini çeken yapılardan biri olan amfiteatrda, 28 Temmuz 13 Ağustos 2008 tarihlerinde Balıkesir Valiliği'nin de desteğiyle ağaç ve çalı temizlik çalışmaları yapıldı.

5 29. N.Koçhan, K.Meral, H. Motor ve F. Güneş, "Kyzikos 2006 Yılı Kazısı" 29. *Kazı Sonuçları Toplantısı* 1. Cilt (Ankara 2008) 13.

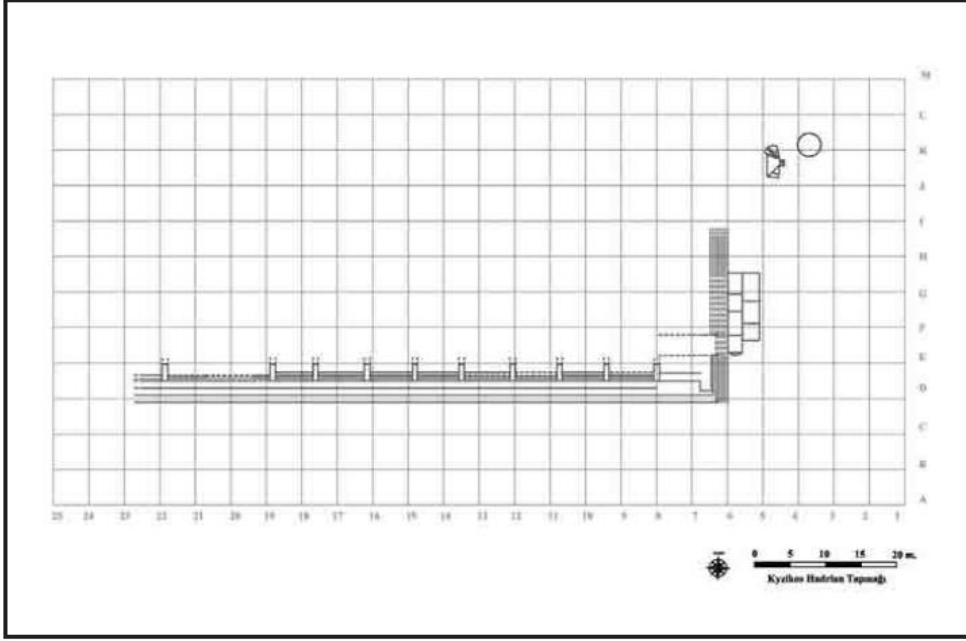
6 29. N.Koçhan, K.Meral, H. Motor ve F. Güneş, "Kyzikos 2006 Yılı Kazısı" 229. *Kazı Sonuçları Toplantısı* 1. Cilt (Ankara 2008) 13 vd.; N.Koçhan, K.Meral ve F. Güneş, "Kyzikos 2007 Yılı Kazısı" 30. *Kazı Sonuçları Toplantısı* 1. Cilt (Ankara 2009) 165.

7 Ayrıntılı bilgi için bkz. N.Koçhan, "1994 Kyzikos Arkeolojik Kazısı, Yüzey Araştırmaları" XVII. *Kazı Sonuçları Toplantısı* II, 1995, 315-316; K.Meral, Kyzikos Amphitheatr'ı Işığında Amphitheatr'larda Düzenlenen Oyunlar" Arkeoloji ve Sanat 94, 2000, 13-19.

Anadolu'daki üç örnekten⁸ biri olan Kyzikos Amfiteatri'nın günümüze ulaşabilen kalıntılarının gelen ziyaretçiler tarafından daha iyi ve sağlıklı görülebilmesi amaçlanan bu çalışmada kalıntıların çevresinde yer alan ağaç ve çalı tabakasının büyük bir bölümü temizlendi. Yapılan çalışmalar sonucunda amfiteatrın ağaç ve çalılar nedeniyle görülemeyen bazı bölümleri de açığa çıkarılmış oldu (Resim: 12-14).

Sualtı araştırmaları: 2008 yılı sualtı araştırmaları başkanlığında Uludağ Üniversitesi Arkeoloji Bölümünden bir ekip ile birlikte 2008 yılı kazı dönemi içerisinde 23 -26 Temmuz günlerinde gerçekleştirilmiştir. 2008 yılında yapılması planlanan araştırmalar başkanlığımızda Uludağ Üniversitesi ile beraber yürütecek olan Bayern Sualtı Arkeolojisi Birliği'nden gelen uzmanların çalışma vizeleri zamanında alınamadığından dolayı tam planlandığı şekilde gerçekleştirilememiştir. Buna rağmen ekibin üyelerinin tanışmalarını sağlamak amacıyla bir çalışma toplantısı düzenlenmiştir. Bu arada heyetin Türk üyeleri ile birlikte hem karada hem de sualtında olmak üzere Kyzikos limanlarını tanımak amacıyla birtakım araştırmalar yapılmıştır. Önümüzdeki kazı dönemlerinde su altı araştırmaları daha kapsamlı şekilde devam ettirilecektir.

8 Ayrıntılı bilgi için bkz. N.Koçhan, "1994 Kyzikos Arkeolojik Kazısı, Yüzey Araştırmaları" XVII. Kazı Sonuçları Toplantısı II, 1995,315-316; K.Meral, Kyzikos Amphitheatr'ı Işığında Amphitheatr'larda Düzenlenen Oyunlar" Arkeoloji ve Sanat 94, 2000, 13-19.

Çizim: 1

Resim: 1

Resim: 2

Resim: 3

Resim: 4

Resim: 5

Resim: 6

Resim: 7

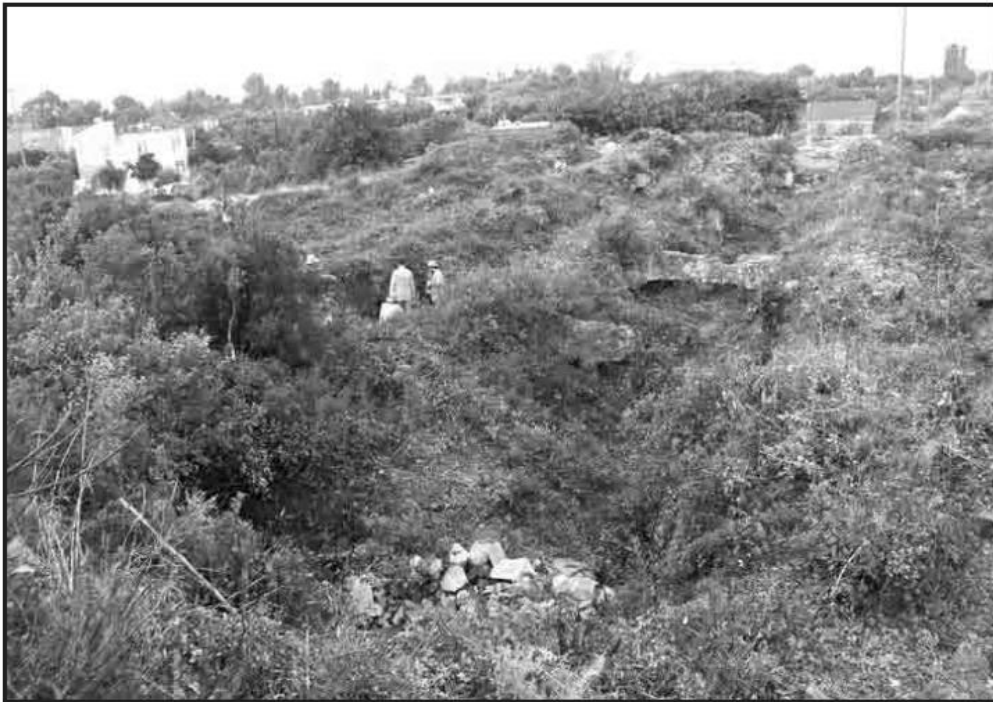
Resim: 8

Resim: 9

Resim: 10

Resim: 11

Resim: 12

Resim: 13

Resim: 14